

Yabancı Dil Olarak Arapça Öğretimi

Kökenleri, Gelişmeler ve Güncel Yönelimler

Andrea Facchin

akdem
YAYINLARI

akdem

YAYINLARI

© Eserin her türlü basım hakkı, anlaşmalı olarak Akdemistanbul Eğitim Yayıncılık ve Danışmanlık Hizmetleri Turizm Org. Tic. Ltd. Şti.'ye aittir.

Genel Seri No: 292
Arap Edebiyatı Serisi: 219
ISBN: 978-625-94248-1-1

Kitabın Adı

Yabancı Dil Olarak Arapça Öğretimi
Kökenleri, Gelişmeler ve Güncel Yönelimler

Yazar

Andrea Facchin

Çeviri

Erhan Yükselci

Genel Yayın Yönetmeni

Dr. Muhammed Ağırakça

Yayın Koordinatörü

Şeyma Asker

Mizanpaj

Serhat Yakıcı

Baskı Cilt

Meteksan Matbaacılık
Beytepe Köy Yolu No. 3

Bilkent/Ankara

Tel: 0312 266 44 10

Sertifika No: 46519

1. Baskı

İstanbul, Şubat 2024

Akdemistanbul Eğitim Yayıncılık ve Danışmanlık Hizmetleri
Turizm Organizasyon Tic. Ltd. Şti.
Sertifika No: 40016

Akşemsettin Mah. Akdeniz Cad. No: 99-101
Fatih-İstanbul • Tel: 0212 521 41 16
akdemyayinlari.com • info@akdemyayinlari.com
akdemistanbul.com.tr • info@akdemistanbul.com.tr

İçindekiler

Teşekkürler	5
Harf Çevirisi Tablosu	6
Kısaltmalar	7
Arap Dünyasında YDAÖ Haritası	8
Giriş	9
Çalışmanın Ortaya Çıkışı	14
Araştırma Soruları	15
Yöntem	17
Çalışmanın Düzenlenmesi	19
1 Tarihsel Arka Plan	21
“Erken Dönem”	23
Sömürge Dönemi	28
Açık Kapılar	33
2 Yeni Bir Dalın Doğuşu	41
Sonuçlar	52
3 Büyüme (1970’ler)	53
Terimbilgisi	59
Yöntemler	60
Daha Kapsamlı Tartışmalar	63
Akademik Üretim	69
4 Gelişme (1980’ler)	75
Daha Kapsamlı Tartışmalar	82
Yöntemler	85
Terimbilgisi	89
Akademik Üretim	90
Sonuç	105
5 Yeni Zorluklar (1990’lar)	107
Terimbilgisi	113
Daha Kapsamlı Tartışmalar	113
Yöntemler	119
Akademik Üretim	127
Sonuç	138

6	21. Yüzyılda (2000-2010)	139
	Daha Kapsamlı Tartışmalar	145
	Yöntemler	153
	Akademik Üretim	159
	Sonuç	171
7	Mevcut Dönem	173
	Daha Kapsamlı Tartışmalar	178
	Yöntemler	186
	Akademik Üretim	191
	Sonuçlar	199
	Sonuçlar	201
	Olay Listesi	209
	YDAÖ: Kim Kimdir (1958-2018)	215
	YDAÖ Enstitüleri (1958-2018)	220
	Tablolar	
	Yabancı Dil Olarak Arapça Öğretimi Yaklaşımları Özeti	222
	Doğrudan Yöntem	223
	Geleneksel Yöntem	223
	Dilbilgisi-Çeviri Yöntemi	224
	Sesbilgisel Yöntem	224
	Bütüncül Sözcük Yöntemi	225
	Duyumsal-Sözel Yönelim	225
	Yapısal-Küresel Görsel-İşitsel Yöntem	226
	Burgıba Okulu Yöntemi	226
	Seçmeci Yöntem	227
	Öğrenci Merkezli Yönelim	228
	Bütüncül Yaklaşım	228
	Bibliyografya	229

Giriş

Bu çalışma, Arap dünyasında 1958-2018 yılları arasında Yabancı Dil Olarak Arapça Öğretimi (YDAÖ) adlı disiplinin doğuşunu, gösterdiği gelişmeleri ve güncel yönelimlerini ele almaktadır. Amacı, disiplinin başlangıcından günümüze kadar sergilediği gelişim konusunda tarihsel bir genel bakış sunmaktır. Ağırlıklı olarak son 60 yıla odaklanılsa da okuyucunun günümüz eğilimlerinin tarihsel bağlamlarını anlamasını sağlamak için önceki dönemin genel bir analizi de yapılmıştır. En etkili uzman, akademisyen, yazar ve eğitimcilerle disiplinin gelişimine katkıda bulunmuş önemli eserlerin tümü değerlendirilmiştir. Etkinliklerin merkez üssü olarak kabul edilen YDAÖ enstitülerine ve uzman ve akademisyenlerin aynı masa etrafında toplanarak YDAÖ alanında kullanılan yaklaşım, eğilim ve yöntemleri tartışmalarına olanak sağlayan önemli toplantılara özel önem verilmiştir. Tüm bu özellikler, son zamanlarda Orta Doğu bölgesini etkileyen önemli sosyopolitik değişikliklerin anlatımıyla zenginleştirilmiş, türünün ilk örneği olan kapsamlı bir çalışmada bir araya getirilmiştir.

Son yıllarda YDAÖ alanında birtakım etkili çalışmaların yayımlandığına şahit olduk (söz gelimi Vehbe, Taha ve England; Aguilar, Pérez Cañada ve Santillán Grimm; Ryding 2013; Aguilar vd.; Younes, 2015; Alhawary, 2018b; el-Batal, 2018; Vehbe, England ve Taha). Son derece önemli olan bu ufuk açıcı yayınlar, Arap deneyimleriyle ilgili bazı önemli katkıların (söz gelimi Nahla; er-Rachî; Awaiss; Chekayri 2010) yanı sıra esas olarak Avrupa ve Kuzey Amerika bağlamlarında YDAÖ'yü tanımlayan alandaki en iyi uygulamalar, bilimsel ilerlemeler ve en yeni bakış açılarını ele almaktadır. Arap dünyası dışında böylesine verimli ve bereketli bir yazım faaliyetinin görülmesi, bu disiplinin Arap olan ve olmayan akademisyenler arasındaki etkileşimin bir meyvesi olduğuna işaret eden bazı Arap YDAÖ yazarlarının sözleriyle açıklanabilir (Mekki; Fehmi; Bedevi 1992a; el-Usayli 2002). Bu bağlamda bahsi geçen eserlerin, YDAÖ alanyazımının önemli bir bölümünü dikkate aldığını belirtmek gerekir.

Bununla birlikte Arap YDAÖ uzman ve akademisyenlerinin 20. yüzyılın ikinci yarısında ve içinde bulunduğumuz yüzyılın başlarında kendi ülkelerinde dile getirdiği görüşler ve katıldığı tartışmalar hakkında çok az bilgi bulunuyor. Dahası bu konuda henüz kapsamlı bir çalışma yayımlanmış değil. Bu bilgiler ışığında, daha önceki dö-

1 Tarihsel Arka Plan

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yeni öğretim yöntemlerinin yaygınlaşmasıyla birlikte yabancı dil öğretimi alanı, olağanüstü bir büyümeye tanık oldu. Küreselleşme çağına girilmesiyle insanlar birbirleriyle uluslararası düzeyde iletişim kurma gereğini hissettiler. Avrupa'da yüzyıllardır dil bilgisi-çeviri yöntemi ile doğal yöntem arasında gidip gelen öğretim sarkacı, şimdi daha hızlı hareket ediyordu. Çünkü bilimsel inceleme ve araştırmalarla ve kendilerini dilbilime ve onun pratik uygulamalarına adanmış uzman ve akademisyenlerle desteklenen bir dizi yaklaşım ortaya konulmuştu.

Bugün bildiğimiz hâliyle Yabancı Dil Olarak Arapça Öğretimi bu zamanların kolektif ürünlerinden biridir; ulusal bağımsızlıkların ardından Arap uzman ve akademisyenlerce ortaya konan düşüncelerle dünyanın geri kalanı (özellikle de Arap dünyası dışındaki Arap dili ve uygulamalı dilbilimle ilgili önemli merkezlerde faaliyet gösteren yazarlar) tarafından ortaya konan düşünceler arasındaki temastan ortaya çıkmış bir alandır. Arapçada *ta'līm el-'arabiyye li ğayr en-nāṭiķīn bihā* olarak bilinen Yabancı Dil Olarak Arapça Öğretimi (bundan böyle sadece YDAÖ olarak anılacaktır), 1960'larda Arap dünyasında ortaya çıkmış ve takip eden on yıllık dönemde önemli ölçüde gelişme göstermiştir. YDAÖ çeşitli dönüşümlere uğramış ve günümüze kadar farklı doğrultularda genişleme göstermiştir. Çağdaş eğitim konularında rastlandığı üzere, bu alanın kökenlerini tarihsel ilgi alanlarında da bulmak mümkündür (Reble, s. 14). Bu bağlamda ilk bölümün amacı, geniş bir tarihsel arka planda bu alanın doğmasına neden olan olayları açıklamaktır. Bunun ardından alanın ana tarihsel olayları; hem belli kuram, yaklaşım, yöntem ve yöntembilimleri teşvik eden enstitü ve bilimsel merkezler hem de enstitülerde bir araya gelerek bilimsel sahneyi dolduran bu kuram, yaklaşım ve yöntemleri ortaya koyan uzman ve akademisyenler bağlamında ele alınacaktır. İşlevsel olduğu kadarıyla Arap dünyasında eğitim ve yabancı dil öğretimi alanındaki yenilikler de analiz edilecek, böylelikle konunun genel bir değerlendirmesi yapılarak aynı zamanda hem bu disiplinler etrafındaki tartışmanın YDAÖ'nün gelişimine etkisiyle ilgili çıkarımlarda bulunma hem de Arap dünyası dışında ortaya çıkan dil öğrenim ve öğretimi eğilimleriyle karşılaştırmalar yapma imkânı sağlanmış olacaktır. Sunulan bu karşılaştırmalı çerçevede okuyucu, bahsi geçen disiplin ve alanların kuramsal ve uygulamaya dönük yönlerini kavrayabilecek; bu disiplin ve alanları, geleneklerini

2 Yeni Bir Dalın Doğuşu

1950'lerin sonu ile sonraki on yıllık dönemin başı arasında sömürgeciler, Arap dünyasında kontrolleri altında olan bölgeleri terk ettiler. Bağımsızlığını elde eden son Arap devleti, Fransa'yla büyük gerilim ve şiddetli iç çatışmaların ardından 1962'de bağımsızlığını kazanan Cezayir oldu. Sonuç olarak bağımsızlıklarını yeni kazanan Arap ülkeleri, uluslararası arenada yeniden önem kazandı ve bu ülkelerin Cemal Abdünnasır ya da Habib Burgiba gibi siyasal liderleri de tanınmaya başladı.

Arap dünyası köklü bir değişimden geçiyordu. Bölgede devrimi ateşleyen Özgür Su-baylar Hareketi; Irak (1958), Yemen (1962) ve Libya'da (1969) Arap monarşilerini devirerek yönetime geldi. Cemal Abdünnasır, Arap dünyasının "siyasal ağırlık merkezini" (Osman, s. 58) ve bu değişim taleplerinin odak noktasını temsil ediyordu. Bu gerçek, Mısır'ı tüm bölgede liderlik rolü üstlenmeye sevk etti. 1958 yılında Mısır ve Suriye, Birleşik Arap Cumhuriyeti olarak adlandırılan tek bir devlet olarak birleşti. Bu birliktelik sadece 1961 yılına kadar devam ettiğinden Birleşik Arap Cumhuriyeti'nin ömrü oldukça kısa olduysa da Birleşik Arap Cumhuriyeti, daha büyük üniter bir Panarabizm yanlısı sosyalist devlete doğru atılan ilk adımı temsil ediyordu. 1961 yılındaki Belgrad Konferansıyla Mısır ve diğer Arap ülkeleri¹ hem NATO'dan hem de Varşova Paktı'ndan ayrılan bağlantısız konumlar benimsedi. Yine de birçok Arap ülkesinde Panarabizm ve sosyalizm yanlısı duygular öyle güçlüydü ki bu kaçınılmaz olarak uluslararası düzeyde gerilimlere yol açtı. ABD ile Sovyetler Birliği arasındaki Soğuk Savaş dönemi çoktan başlamıştı ve Arap dünyası da bu iki güç blokunun ortaya çıkışından etkilenmeden duramadı. Mısır'ın, Panarabizme karşı Panislamizmi öne çıkaran Suudi Arabistan'la olan ilişkileri gergindi. 1964'te Faysal'ın Suudi Arabistan Krallığı'nda tahta çıkması, ekonomik büyümenin yanı sıra eğitim ve diğer alanlarda hayati öneme sahip projeler ve reformların damga vurduğu yeni bir dönemin başlangıcına işaret ediyordu (krşz. Abd-el Wassie). Faysal modernist bir liderdi ve o dönemde Arap dünyasında hızla yayılan bir eğilim olan Panarabizmin ülkesinde yayılmasından korktuğu için de Panislamizmi savunuyordu. O sırada Suudi Arabistan, muhtemelen petrol fiyatlarındaki ve petrolden elde ettiği gelirlerindeki artış sayesinde olağanüstü bir kalkınma sergiliyordu. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra

¹ Cezayir, Irak, Lübnan, Fas, Suudi Arabistan, Somali, Sudan, Tunus ve Yemen.